

ב"ה
שנה כא
גליון ה (קכה)
סיון - תמוז תשס"ו
אוצר החכמה
28788

קובץ בית אחר וישראל

אוצר החכמה
28788

מאסף מרכזי לתורה והלכה לחו"ר הישיבות והכוללים
של מוסדות סטאלין קארלין בארץ ובתפוצות

כתובת המערכת:

רח' אבינועם ילין 11

ת.ד. 50197 ירושלים 91053

טל. 02-5370106 פקס. 02-5382581

E-mail: amachon@neto.bezeqint.net

תגובת הכותב

ראיתי מש"כ הגאון הרב קונשטט שליט"א להעיר על מש"כ, בענין אין הולכין בממון אחר הרוב, שאין בי"ד דנין באומדנא, אלא ע"פ עדים, והבאנו דברי הרמב"ם פ"ח נזקי ממון ה' יג יד, וכן מוכח מדברי הר"מ פ"ה עדות ה' ח שאין עד נעשה דיין אף בדיני ממונות, והא אין לנו אומדנא גדולה מזו שהדיין לבד ראה מעשה ועכ"ז אינו יכול לרדן, וכת"ר הביא כבר דברי הנתיבות סי' טו ס"ק ב' בא"ד שכתב לענין להוציא ממון אין שום הוה אמינא וכו', ועי' אבן האזל נזקי ממון פ"ח ה"א שהאריך בזה שאין בי"ד דנין ע"פ אומדנא וגם הוא עמד בדיוק דברי הרמב"ם פ' כ"ד סנהדרין ועיי"ש מה שיישב הדברים.

ויש לי עוד דרך בישוב דברי הרמב"ם אך אין כאן המקום להאריך בזה,

ועיין בקהלת יעקב סנהדרין סימן ז', בא"ד שמביא מש"כ התומים סי' פ"ז ס"ק כ"ז, בהא דפלוני רבעני לרצוני הוא ואחר מצטרפין להורגו, ונחזי אנן אותו אחר שעמו מאי קאמר דאם אותו אחר אומר שהנרבע היה לאונסו א"נ נרבע אחר היה א"כ מכחישים זא"ז בבדיקות ונפסלה עדותן ובע"כ שהשני שעמו אומר ג"כ שזה נרבע לרצונו וא"כ לדבריו הרי השני שמעיד עמו פסול, ומכאן מוכיח התומים דכל רשע שלא נרדע פסולו לגבי הב"ד כשר לעדות מטעם חזקת כשרות מחשב עד כשר אע"פ דגליא קמי שמיא שהעד רשע דלא פסלה תורה אלא עד הידוע לנו שהוא רשע עכ"ל, ולהלן שם בד"ה והנה בתומים, בא"ד מדברי התוס' מכות דף ו'. ד"ה נרבע משמע להדיא דמיירי שהשני אומר ג"כ שזה שעמו נרבע לרצונו וכ"מ מסתימת הפוסקים ז"ל וכ"כ החלקת מחוקק והבית שמואל בסי' קט"ו ולדידהו ע"כ צ"ל שכל זמן שלא נפסל ע"פ עדים מחשבא עדותו כשרה באמת עכתו"ד.

וכמו שפסק הר"מ פ' י"ב עדות ה"ב וז"ל וכן אם אמר שאכל נבלה או בעל אסורה אינו נפסל עד שיהיו שם שני עדים, וכן משמע מלשון המחבר סי' לו ס' כה וכאשר דייק בן הברכ"י אות ל"א והובאו דבריו בפתחי תשובה שם ס"ק ל"ח, וז"ל משמע דוקא על פי שני עדים אבל על פי עד אחד לא מיפסל כלל אפילו מדרבנן, וכ"כ מהר"ש הלוי באהע"ז סי' י"ג ודבריו ברורים, וכן משמע ממ"ש הרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' נ"ה עכ"ל.

והרי זה ממש כדברינו שאף שאנו יודעים בכירור שהאמת הוא כדבריו, עכ"ז אין בי"ד יכולים לפוסלו כל זמן שאין שני עדים כשרים המעידים עליו. וכמש"כ על פי שנים עדים יקום דבר.

ובדברינו יובן גם האי דינא דבחד גופא לא פלגינן דבורא, כיון דאין כאן קבלת עדות לגבי גוף זה, ואכמה"ל, ועי' אבן האזל גזילה פי"ח ה"ב בטעם דחוששין לה עיי"ש.

ומה שהביא מהחידושי הרי"ם שגם בדבר ערוה מועיל, ומביא מסוף הל' גירושין דלכן עד אחד נאמן להעיד שמת בעלה, עיי"ש בלחם משנה שהוא מדין יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כשנראה להם וכדברי התוס', וכן כתב שם בנמוקי מהרא"י (הובא ברמב"ם פרנקל) ועיין באבן האזל נזקי ממון פ"ח ה' י"ג בסוף הסימן ד"ה והנה הב"ש, ומה שכתבתי בזה בקובץ בית אהרן וישראל גליון קטז (ב) חש"ה.

יעקב שמש

בענין דג התכלת לדעת הרה"ק מראדזין זיע"א

לכבוד מערכת קובץ בית אהרן וישראל שלום רב

הנה בגליון קי"ט כתבתי מאמר בענין זיהוי דג התכלת ליישב ולחזק דעת האדמו"ר מראדזין זצקו"ל. ובגליון קכ"ג הגיב על זה הרב יואל קטן וכתב שגם הכותב (מאיר שלזינגר) מודה שדג הדיו אינו

חילזון אך (מאיר שלזינגר) טוען שהדיונן נקרא ע"י חז"ל חילזון ע"כ.

כדי להקל על המעיין אכתוב תמצית וקיצור ממה שכתבתי לגבי נקודה זו.

הנה ברמב"ם במשניות כלים כתב שחילזון הוא בעל חי שבתוך צדף ואילו ברמב"ם בהלכות ציצית כתב שהוא דג וכדי ליישב הסתירה כתבתי שיש שתי מושגים של חילזון יש חילזון סתם והוא צדף ויש חילזון מיוחד של תכלת וכלשון הברייתא חלזון זה (כך היא גירסת הערוך) והברייתא נותנת שתי סימנים לחילזון זה של תכלת 1 שדומה לדג. 2 שצבע החילזון הוא כחול אבל שניהם נקראים חילזון אלא שסתם חילזון הוא צדף 1 ואינו דומה לדג. 2 וגם אינו כחול.

עוד כותב הרב קטן שליט"א שדעת האדמו"ר מראדזין זצ"ל נדחה ע"י רובם ככולם של הלמדנים והחוקרים בנושא ע"כ.

הנה גם אני כשהתחלתי לעסוק בנושא התכלת דחיתי דעת האדמו"ר מראדזין וכך סברתי כמה שנים עד שמצאתי מה שכתב הרה"ק ר' שמשון מאוסטרופוליא זי"ע שבשנת ת"ר יבא אחד ויעשה תכלת וחקרתי אם יש מקור לקטע זה והעלתי שיש מקור וכמו שכבר כתבתי במאמרים הקודמים ואז נכנס בי חשק ליישב ולתרץ דעת האדמו"ר מראדזין אז שבמשך הזמן מצאתי תירוצים על כל הקושיות שעל האדמו"ר מראדזין וראיתי אז הרבה סיעתא דשמיא בזה וביום ח' תשרי תשנ"ט נכנסתי להרב פישר זצ"ל ושאלתי אותו מה הוא אומר על התכלת של הראדזינר אמר לי היום כבר לא מחזיקים מהתכלת שלו היום יש כבר תכלת חדש אח"כ באתי אליו עם הקונטרס שלי ביום כ"ח תשרי תשנ"ט והקראתי לפניו את תמצית הדברים בע"פ והוא הקשיב בסבלנות ובה' ניסן תשנ"ט כתב את הסכמתו.

אח"כ נסבב לי מן השמים להיות חרשיים בחו"ל והלכתי לראש ישיבת תורה ודעת הרב ישראל בעלסקי שליט"א והוא ג"כ היה משוכנע שהאדמו"ר מראדזין טעה והתווכחתי עמו בערך שעה שתיים ולא הצלחתי לשכנע אותו ובערך כל שבועיים הייתי הולך אצלו להמשיך את הויכוח עד שלבסוף חזרתי לארץ ישראל בלי לשכנע אותו ונסבב מן השמים שבשנת תש"ס הייתי עוד חרשיים בחו"ל והמשכתי להתווכח עמו עד שביום ה' אדר אמר לי שמסכים שהאדמו"ר מראדזין צדק וכליל ד' אדר א' תש"ס כתב את הסכמתו.

וכמו כן קבלתי הסכמות מהרב עזריאל אורבך שליט"א, הרב שאול אלתר שליט"א, הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א, הרב משה הלברשטם שליט"א (זצ"ל), הרב אפרים פישל הערשקאוויטש שליט"א, הרב אפרים פישל רבינוביץ זצ"ל הרב צבי שרייבר שליט"א ועוד.

אלא שאני מביא רק ההסכמה של הרב פישר זצ"ל והרב בעלסקי שליט"א משום שהם היו בדיעה בתחילה שהאדמו"ר מראדזין טעה ואחר שהשמעתי בפניהם את כל התירוצים על שיטת האדמו"ר כתבו את הסכמתם.

ואגב אכתוב שהרה"צ ר' יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א לבש תכלת החדש הנעשה ממורקעס (אגרמן קהה קוצים) ואחר שבעזרהי"ת דברתי אתו החליף לתכלת של האדמו"ר מראדזין הנעשה מדג הדיו. וה' יברך את עמו בשלום.

בכבוד רב

מאיר שלזינגר

צ"ה יום ה ניסן ג"ט

אל מע"כ הרה"ח מו"ה מאיר שלזינגר שליט"א, שלום וצרכה וכל טוב סלה.

כן ראיתי את קונטרסו אשר צעם ספר 'התכלת ומכותו' יקרא, אשר ערך מע"כ ליישב ולחזק דעת האדמו"ר מראדזין זצ"ל צענין החלזון, ודבריו נאמרו צעור"ד.

והנני מצרכו שכן חכה מע"כ להמשיך צעבודת הקודש עד שיחפוררו להחטסק צצירור ענין התכלת הנלרכים גם לעבודת צהמ"ק. הכותב וחוסם למען כבוד התורה,

נאם ישראל יעקב פישר

צ"ה, ז' אדר א' שנת תש"ס לפ"ק

האיר לי הרה"ג מו"ר מאיר שלזינגר נ"י קונטרסו צענין התכלת ועצרתי על רוב דבריו וגם פלפלתי עמו צארכה וכל דבריו צהצנה עמוקה וסצרה ישרה, ודבר גדול עשה צמה צצירר וליצן

דעת הגה"ק מראדזין זלוק"ל והרמ"ל דרך סלולס לתת כל הקושיות שהקשו עליו ויותר מכ שצירר ע"י דרכו בקונטרס הנוכחי דברי רבותיו הראשונים אשר מפיסם לנו חיים ה"ה רש"י והרמב"ם זלוקל"ה ויישג כל הסתירות באופן נפלא, ואפריון נמטייה ליה בעד זה לצדו, ומוצ וישר שתצדקון מילייהו בעלמא להחיר עיני הלומדים ולישר דרך ההלכה.

הכו"מ צוקרס רב
ישראל הלוי בעלסקי

איך אכלו רשב"י ובנו מהחרובים במערה הא הוי ערלה

שבת דף לג:, נענה רשב"י ואמר כל מה שתיקנו לא תיקנו אלא לצורך עצמן וכו' אמרו שמעון שגינה יהרג, אזל הוא ובדיה טשו ביה מדרשא וכו' אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא איברי להו חרובא ועינא דמיא וכו', ופירש"י חרוב לאכול פירותיו ועינא דמיא לשותות ע"ש.

א. ומקשים העולם איך יכלו לאכול מפירות החרוב הא היו במערה בטבריה כדלקמן בגמ (לד.) שחייבים בערלה ולא בחו"ל שלפעמים פטורים מערלה כמבאר ברפ"ו דברכות (לו.) וברמב"ם בפ"י דמע"ש ה"ד יעו"ש, וא"כ איך אכלו מזה. ואע"פ דודאי היה "פיקות נפש", מ"מ דוחק לומר שנעשה להם "נס" כזה שמדינא אסור באכילה ורק משום דכ' "וחי בהם" ולא שימות בהם הותר להם לאוכלו.

והנה יעו"ש בבעל המאור ברפ"ו דברכות (דף כו: ברי"ף) שכ' בזה"ל, כיון דאיכא דתני כרם רבעי ואיכא דתני נטע, נקטי' בחו"ל כדברי המיקל בארץ ואין רבעי נוהג בכל נטיעה אלא בכרם בלבד שתיים כנגד שתיים ואחת יוצאה זנב, אבל ערלה נוהגת בכל נטיעה, ולא כן כ' הר' שלמה במס' סוטה, עכ"ל. וכן יעו"ש במאירי בד"ה ארבע מתנות וכו' בסופו שכ' בזה"ל, אבל גפן יחידית אינה בתורת רבעי אבל דין ערלה נוהג על כל נטע ואף בגפן יחידית, אע"פ שבמקצת ספרים נמצא לגדולי הרבנים [רש"י] במס' סוטה הפך הדברים, ח"ו על פה קדוש לאומרה, ולא כווננו בה אלא לענין רבעי, עכ"ל המאירי ע"ש, והוא כש"כ בה"מ. ונר' כוונתם לדכ' רש"י שם (מג:) בד"ה קלא אית ליה וכו', להכי נקט שתיים כנגד שתיים וכו' דסבר לה כמ"ד בברכות (לה.) כרם רבעי תנן שאין ערלה נוהגת בנטיעה אחת אלא בכרם שלם, עכ"ל רש"י ע"ש. וא"כ הוי פלוגתא דרש"י ובה"מ והמאירי אם רק ב"כרם" איכא "ערלה" או גם ב"נטיעה אחת".

וכן יעו"ש בברכות ברש"ש שכ' דבמחכ"ת הגרעק"א אישתמיטתיה דלענין כרם רבעי אי בעינן שתיים כנגד שתיים וכו' הוא מחלוקת השאילתות והרמב"ן מובאה בר"ן בפ"ק דר"ה (דף כ. ברי"ף) ובספ"ק דקידושין (דף טז. ברי"ף) וטעמם גנימוקס, ובמה שפירש"י שם (מג:) שאף ערלה אינה נוהגת אלא בכרם, כבר העיר בזה בבה"מ כאן וכו', עכ"ל הרש"ש ע"ש. ויעו"ש בר"ן שכ' דדעת השאילתות לג"ר אחא משבחא ז"ל כרש"י דנוהג רק בכרם שלם ולא בגפן יחידית, אולם הרמב"ן פליגי עליה וס"ל כבה"מ דה"ה בגפן יחידית וכו' יעו"ש. וא"כ לרש"י ולשאילתות שפיר קאכיל רשב"י מהחרובים דכיון דהיתה נטיעה אחת א"כ לא נוהג בזה "ערלה" אך לבה"מ והרמב"ן עדיין יל"ע.

אולם נר' דאף לרש"י ור"א בשאילתות כ"ז דוקא בגפן יחידית אם נוהג בו ערלה או דדוקא בכרם נוהג ביה ערלה אך בשאר אילנות לכו"ע נוהג ביה ערלה אף בעץ יחידי וכל פלוגתתם רק גבי "גפן" ותו לא, וא"כ אף לרש"י ולשאילתות עדיין צ"ע.

ב. ויש ליישב עפ"י הרמב"ם בפ"י דמע"ש ה"ה שכ' בזה"ל, הנוטה ברה"ר או בספינה, והעולה מאליו ברה"י וכו' חייבים בערלה וברבעי, עכ"ל. ומדויק ברמב"ם דדוקא כשעלה מאליו ברה"י חייב בערלה ולא כן כשעלה מאליו ברה"ר דפטור מערלה. וכ"כ הרמב"ם להדיא בפירושו לערלה (פ"א מ"ב) דדוקא העולה ברה"י חייב אבל העולה ברה"ר פטור וכדכ' בספרא [בתורת כהנים פ' קדושים (יט', כג')] עה"פ כי תבואו וגו' ונטעתם וגו' (אות ס'), וכן שם עה"פ שלש שנים יהיה לכם וגו' (אות סג') ע"ש ונטעתם פרט לעולה מאליו, וכן אמרו להדיא בתוספתא (פ"א אות כ') דהעולה לרבים פטור, עכ"ל הרמב"ם שם ע"ש. וכן יעו"ש ברדכ"ז בה"ו שכ' וכן איתא להדיא בירושלמי (פ"א ה"ב ד"ג:) הנוטע לרבים חייב בערלה עלה מאליו פטור מערלה, והיינו ברה"ר. וה"נ תניא בתוספתא דהעולה מאליו לרבים פטור, ולא הוצרך הרמב"ם לפ' זה שהרי כ' דהעולה מאליו ברה"י חייב ומשמע דברה"ר פטור וכו', עכ"ד